Oponentský posudek

VACKOVÁ, Lucie I. *Komunikace duchovního s věřícími v krizových situacích.* Diplomová práce. Praha: HTF UK, 2011. 88 s.

Posudek vypracoval: Pavel Kolář, ThD.

V předložené diplomové práci autorka velmi dobře propojuje teoretické znalosti se svými dosavadními zkušenostmi (linka bezpečí, krizová intervence). **Je schopna zhodnotit význam dílčích teoretických poznatků, zejména z oblasti psychologie, s ohledem na jejich aplikaci v kontextu (duchovní) péče o nemocné a umírající**. Uplatnění této odborné dovednosti považuji za největší klad práce.

Za méně zdařilou pokládám autorčinu práci s odbornou literaturou, vnitřní výstavbu zpracování zvoleného tématu (tj. vztah mezi jednotlivými kapitolami) i 6. kapitolu věnovanou výzkumu.

Ačkoli je tématem práce „komunikace duchovního s věřícími v krizových situacích“ (podtrhl PK), autorka klade v jeho zpracování důraz spíše na **obecné** charakteristiky komunikace s nemocnými a umírajícími. Svědčí o tom velmi dobré zpracování tématu verbální a nonverbální komunikace (2.1. a 5.6.) i krizové situace (2.3.). Oproti tomu části věnované některým teologickým tématům, tj. pojetí „duchovního“ (2.2.), biblickému pojetí umírání a smrti (4.1-2.), jsou zpracovány neadekvátně zvolenému tématu a neopírají se o žádnou explicitně uvedenou odbornou literaturu (cituje pouze E. Durkheima). Zejména podkapitola věnovaná vymezení pojmu „**duchovní**“ je vyloženě tristní a zmatečné (a ukazuje, že by autorka práce neměla tolik spoléhat výhradně na svou znalost Písma, pokud jde o jeho užití v odborném textu, a nikoli v osobním životě víry). Nedostatečné zpracování vede k tomu, že autorka pak s takto vymezeným pojmem vůbec nepracuje v kapitole věnované pastýřské péči, respektive v diskusi o kaplanské službě v nemocnicích a LDN (s. 59n), kde se naopak orientuje na textu ekumenické dohody o této službě (text uvádí v příloze č. 1, s. 75-79). Navíc, v podkapitole 2.2.2, která má vyložit „pojem duchovního v Novém zákoně“, autorka nekriticky a povrchně aplikuje spíše římskokatolické pojetí kněžství. I to je projevem nedostatečné práce s odbornou teologickou literaturou. Mnohem lépe se k podtématu „duchovní“ vyjadřuje v kapitole věnované pastýřské péči, kde naznačuje, že v kontextu duchovní péče nelze hovořit pouze o službě kněžské (a to i v římskokatolické tradici). Ale i zde se autorka opírá spíše o římskokatolické učení, aniž by uvedla, proč. Spíše se v práci projevuje to, že autorka nerozlišuje mezi jednotlivými konfesemi a specifiky jejich eklesiologií, která ale ovlivňují jednotlivá pojetí duchovní péče. Konečně, rozhovor, který je součástí 6. kapitoly, vedla autorka nikoli s knězem, ale s laičkou.

Poněkud lépe zpracovala autorka biblické pojetí smrti a umírání (opět bez zásadního využití odborné literatury), ale i zde se vyhnula některým důležitým tématům, která jsou pro křesťanský pastýřský rozhovor důležitá – např. Jobovo utrpení a rozhovor s druhy, Ježíšovo utrpení a vykupitelská smrt na kříži, která podstatně mění váhu a smysl smrti v lidském životě…

Podkapitolu věnovanou dějinám křesťanské charity považuji za pouhou vsuvku bez řádného vztahu k zvolenému tématu (jímž je nikoli různorodost křesťanské péče v dějinách, ale komunikace mezi duchovním a věřícími, kteří umírají nebo jsou vážně nemocní) (s. 43-49, zpracováno ze dvou zdrojů). Tématu přiměřenějším byla práce s texty, které se specificky věnují pastýřské péči (např. pastorálka Řehoře Velikého nebo texty Augustovy a Blahoslavovy v Jednotě bratrské).

Vedle absence řádné zpracování toho, komu je duchovní péče v církvích svěřována, postrádám zcela systematické pojednání o tom, kdo je **„věřící“** a jak se „spiritualita“ či „víra“ projevuje v kontextu krizové situace. Autorka se o tom zmiňuje spíše letmo v kapitole věnované pastýřské péči (kde zdůrazňuje nutnost respektování vůle a názorů „klienta“, resp. „pacienta“).

Výhrady mám rovněž k autorkou předloženému **výzkumu**. Domnívám se, že nelze v pravém slova smyslu o výzkumu mluvit, neboť splňuje jen velmi málo kritérií kladených jak na kvantitativní, tak kvalitativní výzkum (viz. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum. Základní teorie, metody a aplikace*. Druhé, aktualizované vydání. Praha: Portál, 2008). Z bibliografie není ani patrné, zda autorka hledala poučení v odborné literatuře věnované zásadám výzkumu. Předložený dotazník s autorčiným vyhodnocením nelze zařadit pod kategorii „kvalitativní výzkum“ (s. 67). Tam by patřil spíše rozhovor s paní Marií, ale jeho zpracování a vyhodnocení si žádá mnohem více, než předkládá autorka (viz opět HENDL). Pokud bychom měli použít nějaké označení, pak výzkum smíšený. Nicméně některé části rozhovoru jsou zajímavé (např. o uplatňování Písma) a velmi dobré je rovněž to, jak autorka reflektuje zjištěné skutečnosti (např. předpojatost, předsudky a očekávání pacientů vzhledem k obsahu a smyslu duchovní péče) – viz úvod posudku.

Kapitoly věnované komunikaci, krizové situaci (bohužel je zpracována na základě jediné monografie!) a pastýřské (duchovní) péči jsou zpracované poměrně dobře.

Závěr (7. kap.) diplomové práce se zaměřil pouze na reflexi výsledků „výzkumu“ (6. kap.). Předchozí kapitoly jsou shrnuty v jediném odstavci!

Nyní přistoupím již pouze k dílčím kritickým připomínkám:

- S. 13n: autorka považuje předložené definice komunikace za nedostatečné, neboť nezahrnují intrapsychickou komunikaci, ale pak je přijímá za směrodatné – „intrapsychická komunikace“ je přitom právě v kontextu víry poměrně významná;
- S. 18: „Závěr“ postrádá vše, co k závěru náleží! – tj., nejde vůbec o závěr
- Str. 22: autorka hovoří nejprve o krizích institucí, politiky, hospodářství apod., aby pak napsala, že „krize je stav ryze subjektivní“;
- Str. 26: autorka se v textu odvolává na pramen (Janoškova), v poznámce však odkazuje ke knize jiné autorky (Špatenková) – cituje tedy zprostředkovaně? Pak by měla ale postupovat tak, jak činí v jiných případech, kdy tento způsob citování v poznámce vyznačí (např. pozn. 28);
- Str. 38: „Ve Starém zákoně se slovo pastýř “poimén“ vyskytuje v souvislosti s Hospodinem.“ Bez dalšího určení (tj. že jde minimálně o řecký překlad původního hebrejského výrazu) neodpovídá tato a následující věta znalostem požadovaným na magisterském studiu HTF.
- Str. 42: autorka cituje z CIC (Codex Iuris Canonici), papežského dokumentu *Christifideles laici* a KKC (Katechismus katolické církve), ale neuvádí žádné bibliografické údaje! (za ty nelze považovat vyjmenování zkratek v seznamu);
- Str. 43: autorka opět cituje některé prameny (Dokumenty II. vat. Koncilu, Karla Lehmanna, Ignaze Schucha a Opatrného), aniž by uvedla jejich bibliografickou identifikaci v poznámkovém aparátu!
- S. 49n: autorka opakovaně cituje Opatrného bez náležité bibliografické identifikace v poznámkovém aparátu;

- S. 52: autorka se odvolává na Smolíka bez náležité bibliografické identifikace;
- S. 55: autorka cituje Mt 10:19 v kontextu užívání Písma při pastýřském rozhovoru – původní biblický kontext je však výslech křesťanů před soudem;
- V *Obsahu* autorka neuvádí bibliografii ani přílohy.

Shrnuji:

Autorka na mnoha místech prokázala dostatečnou kompetenci k aplikaci teoretických poznatků v kontextu praktických otázek (duchovní) péče o nemocné a umírající. Zpracování obecných částí, které se týkají komunikace a krizové situace, považuji za přiměřené s výhradami, které jsem uvedl výše. Podobně hodnotím i části věnované zejména pastýřskému rozhovoru. Za nedostatečné považuji zpracování částí, které jsou založeny na práci s Písmem. Část označenou autorkou jako „Výzkum“ bohužel nemohu považovat za výzkum, ačkoli některá dílčí zjištění a hodnocení jsou přínosná. Je patrné, že autorka nevěnovala své práci náležitou pozornost a potřebný čas. Vzhledem k tomu, že se bibliografie ani přílohy nezapočítávají do požadovaného počtu stran diplomové práce, autorka sepsala předložený text na 62 stranách.

Doporučuji ohodnocení **dobře.** Pokud autorka dobře svou práci před komisí obhájí, kloním se i k ohodnocení „velmi dobře“ s ohledem na kladné stránky předložené práce.

V Praze dne 17.7.2011

Pavel Kolář